

V. sobretot 227a7 ss.). J. F. C. V. més aclariment a l'article *Ratjada*, infra.

CALABARRA

Partida de Torís. NL recollit per JCor. en l'enquesta de 1963. Pronunciat *kalabára* (xxx, 151.3). Martí Gadea parla de «la extensa y fértil colonia agrícola de Calabarra» (*Terra del Xè* II, 100).

ETIM. De l'àrab *qal'a(t) 'l-barr* 'castell dels afores'. Emparentat amb *Calabaorra*, el NL *Calabarrilla*, llog. del te. d'Àguilas, prov. de Múrcia, que pot ser un dim. de *Calabarra* o bé un derivat d'un adjectiu nisba *qal'a barríya* 'castell fora'. També Calabarra podria venir d'aquesta variant etimològica perquè l'accent s'anticipa en àrab vulgar quan la síl·laba penúltima és llarga o tancada. De la forma masculina d'aquest adjectiu nisba, *barrí*, vénen com és sabut, el mot català i occità *barri* (cf. *DECat* I, 683b40-687b29) i el castellà *barrio* (cf. *DECH* I, 527a12-b60). J. F. C.

CALABRO

Nom d'una partida a Betesa (Alta Ribagorça) cap al N. del terme, prop ja del de Sant Orenc. El *Cap de Calabro* i la *Font de Calabro* són un cim i una font situats en aqueixa partida. Hi vam pujar l'any 1987 amb el Sr. Marcel de casa Cavaller de Santolària, que tenia el bestiar tancat al corral de Calabro, situat en una solana a la falda del Cap de Calabro.

PRON. POP.: [kalábro].

DOC. ANT. L'única documentació antiga de què disposem és la menció de «la obaga de Calabro» (f. 67) en el *Capbreu d'Alaó*, document de l'any 1616 que es conserva a l'arxiu del monestir de Montserrat.

ETIM. És un nom d'origen incert. El mot *calabrum* definit com «genus versuum malorum» en els glossaris llatins (*CGL* IV, 30.1) no sembla adequat semànticament. Veiem tres possibles explicacions:

a) Que el nom es relacioni amb el català *calabre* 'cadàver'. Pensant en l'accepció 'carnús d'un animal' semblaria ben possible. I de fet allà hi ha un corral de bestiar, cosa que fa pensar en un lloc on podien abocar-s'hi els cadàvers dels corders morts. Com que a la zona ribagorçana tenim alternances com *aladre/aladro*, *porxe/porxo*, no seria estrany que amb *calabre* hagués pogut alternar la variant *calabro*.

Malgrat tot, com que el canvi d'*-e* final en *-o* no deixa de ser un fenomen esporàdic, serà bo que no descartem altres possibles explicacions. La localització del nom en una vall reculada ens fa pensar en la possibilitat d'un origen pre-romà. I a partir d'aquí ens queden tan sols dos camins: examinar els indicis que puguin justificar una relació amb el basc (pensem que ben a prop de Calabro trobem *Ovís*, topònim bascoide) o bé intentar relligar el nom amb llengües indoeuropees, sorotàptic o cèltic.

b) Com que *Calabro* és un *cap*, un *turó*, no estarà

mancat de fonament que mirem de relacionar la segona part del nom amb el basc *buru* 'cap' 'cim d'una muntanya'. Recordem un nom com *Broate*, a Tavascan, que potser podria interpretar-se com *buru-ate* 'el port del capdamunt' (cf. Coromines, *E.T.C.* I, 128, nota 23). Però no està gens clar que la part inicial, *Cala-*, pugui interpretar-se pel basc. És cert que hi ha el cognom basc *Calamendi*, que podria fer-nos pensar en un compost **Cala-buru*. Però en *Calamendi* pot haver-hi el mot *kale* 'carrer', procedent del ll. *callis* 'camí rural'. I pretendre compondre un element romànic amb un altre del proto-basc ribagorçà és de mal mètode.

Cal rebutjar, doncs, aquesta possibilitat. Tot i amb això, és bo que deixem apuntada la idea d'aquest hipotètic **Calaburu*, per tal com Mitxelena ens avisa que el primer element de *Calamendi* potser no sigui *kale*: «És dudosos que este [*kale* 'calle'] sea el primer elemento del ap. *Calamendi*, pues aparte de la variante *Calamendi* existe el top. *Caleamendi*, nombre de montaña» (Mitxelena, *Apellidos vascos*, 360). Tampoc ens semblaria adequat explicar **Calaburu* com un híbrid del sorotàptic *cala* (vegeu tot seguit l'apartat b) i el basc *buru*. Descomfiem dels híbrids. No es poden rebutjar per principi, però els etimòlegs han imaginat sovint connubis de mots de diferents llengües, quan no veien altra solució a un problema difícil. De vegades aquests connubis han resultat ser miratges etimològics, existents solament en la imaginació dels lingüistes. [Una base pre-romana **CALÁBURU* ¿no hauria donat més aviat *-áuro*? Cf. *-Llaura* (Roca ~ etc.).]

c) Els indicis que inviten a cercar una via en el terreny del cèltic o del sorotàptic es basen principalment en la coincidència de *Cala-* amb l'element inicial de topònims de zones amb substrat indoeuropeu. Documents d'època merovíngia escriuen *Cala*, *Chala* diversos topònims francesos que avui s'ortografien oficialment *Challes* o *Chelles* (cf. Dauzat-Rostaing, *Dictionnaire étymologique des NLL en France*, s. v. *Challes*). *Cala-* es troba en algun topònim amb segon element probablement cèltic: *Calabuerna* (Zamora) (cf. Menéndez Pidal, *Toponimia prerrománica hispana*, p. 58).

Per un altre costat, Coromines (*DECat*, s. v. *CALA*) indica que *cala* designa a Provença un 'lloc a redós del vent', un 'vessant assoleiat' i que el mot està molt difós en la toponímia alpina; en deriva el fr. *chalet*, que originàriament significava 'lloc d'abric', 'cabana de pastor'. No és agosarat, donada l'extensió geogràfica de *cala* per la zona alpina, pel domini occità i pel català, suggerir que pot ser d'origen sorotàptic. És justificada per tant la nostra recerca en aquesta direcció. Però caldrà reconèixer que, mancats de documentació antiga del *Calabro* ribagorçà, tot el que diguem serà insegur. No seria gens desgavellat tampoc pensar en un **Querabro* dessimilat en **Quelabro* i canviat a *Calabro*. Tindríem aleshores un altre element sorotàptic KARIO- (cat. *quer*) i una terminació *-abrum*, ben coneguda en llatí i que pogué formar part també de la morfologia d'altres llengües indoeuropees, com el sorotàptic. [Suposant que tingués *br* de BHR o SR com el llatí i no fr.] X. T.